

მინა, ანუ, ბელი ამა ქვეყნისა!

(წერილი პირველი)

ტერიტორიული იდენტობა და მინათ-მფლობელობა

გიორგი მერჩულემ ჯერ კიდევ მე-10 საუკუნეში ბრძანა: „ქართლად ფრიადი ქვეყანაი აღირაცხების, რომელსა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეინირვის და ლოცვაი ყოველი აღესრულების.“ ეს დეფინიცია საქართველოს ტერიტორიულ, ენობრივ და სარწმუნოებრივ იდენტობას გამოხატავს.

იდენტობის დამდგენ ამ ტრიადაში უწინარესი ქვეყანაა, ტერიტორიული იდენტობაა. ქვეყანა ქართულად სწორედ მინას აღნიშნავს. „ფრიადი ქვეყანაი“ - მინათა ერთობლიობა და ერთიანი მთლიანობაა; ანუ ტერიტორიული იდენტობაა ეროვნული თვითცნობიერების და შესაბამისად, სახელმწიფოებრიობის ნიადაგი.

ქართული ცივილიზაცია გეორგიანულია. საქართველოს ეს საერთაშორისო სახელდება მინათ-მოქმედებისგან მოდის. მინათმოქმედი, „პურისა და ღვინის მომყვანი“ ხალხისთვის საკუთარი ეროვნული იდენტობის სრულად გაცნობიერება უწინარესად მინათ-მფლობელობისა და მინათ-სარგებლობის მონესრიგებულობას უკავშირდება. „ფრიადი ქვეყანა“ ეს ის ტერიტორიაა, სადაც მინათ-მფლობელობისა და მინათ-სარგებლობის საერთო ქართული ადათი და წეს-რიგია დამკვიდრებული.

ტერიტორიული იდენტობა წარმოუდგენელი იქნებოდა, რომ არა მინათ-მფლობელობის და მინათ-სარგებლობის მონესრიგებულობა.

ქართული ტრადიციული სამართალი უწინარესად მინის საკითხს აგვარებდა. ნიშანდობლივია, რომ მინათ-მფლობელობის ძირეული პრინციპი მინაზე არა მხოლოდ კერძო, არამედ, საზოგადოებრივი, ე.ი. სათემო საკუთრების არსებობა იყო. საქართველო ევროპული ცივილიზაციის ნაწილად, პირველ რიგში, სწორედ ამიტომ უნდა მივიჩნიოთ, რომ ისტორიულად არსებული მინათ-მფლობელობის ეს ქართული წესი ტიპოლოგიურად სწორედაც რომ ევროპულია.

ასევე, ქართულად თემი იგივეა, რაც ლათინურად კომუნა და როგორც ევროპაში, აქაც ავტონომიურ ტერიტორიულ თანასაზოგადოებას - ისტორიულად, უწინარესად, სოფლის (ასევე, დაბისა თუ ქალაქის ანდაც, მსხვილი დასახლების შემთხვევაში - თუნდაც უბნის) მკვიდრთა საზოგადოებრივ ერთობას გამოხატავს.

მინაზე საზოგადო საკუთრება სახელმწიფო არ გახლდათ, იგი სწორედაც რომ სათემო იყო. ხოლო სახელმწიფოს, მონარქიულ წეს-წყობილებაში მეფე განასახიერებდა და რასაკვირველია, სამეფო თუ საუფლისწულო მინა, ისევე, როგორც საბატონო, ანდა თუნდაც საეკლესიო, სათემოსგან იმიჯნებოდა.

ქართული სოფელი და იქ მოსახლე თემი, როგორც სამართალ-სუბიექტი ისტორიულად მყარად არსებობდა, რამდენადაც იგი სათემო მესაკუთრეს წარმოადგენდა: სოფლის თემისა გახლდათ საერთო

სარგებლობის საძოვარი, სათიბი, ტყე, სოფლის წყარო, წყალსატევი თუ მდინარე, ქალა, სარეზერვო სახნავ-სათესი, სასოფლო და შიდა სამეურნეო გზა და სხვ მინები. თემის თითოეულ მკვიდრს, ე.ი. საკარმიდამოსა და სახნავ-სათესის პატრონ ამ სოფელს კომლს, წილი ჰქონდა და მონაწილეობდა საერთო სარგებლობის სათემო საკუთრების მართვაში.

ამასთან, სოფელში თემს შეკედლებული ხიზნებიც ცხოვრობდნენ, რომელთაც, მიუხედავად იმისა, რომ სოფელში, შესაძლოა, სამკვიდროც კი შეეძინათ, სათემო ქონებაში იმთავითვე წილი არ ედოთ. მხოლოდ დროთა განმავლობაში, როცა მათი სვე-ბედი სოფლისას იმდენად მჭიდროდ დაუკავშირდებოდა, რომ თემისადმი მათი კუთვნილება, თემის ინტერესებისადმი მათი ერთგულება ჟამის არაერთ გამოცდას გაუძლებდა, ხდებოდნენ ისინი თემის სრულფასოვანი წევრები. ისიც ნიშანდობლივია, რომ თემიდან მოკვეთა, გაძევება სამოქალაქო სიკვდილს უტოლდებოდა და თემის მიერ გამოტანილ ყველაზე მძიმე სასჯელს წარმოადგენდა!

ამრიგად, საქართველოში ტერიტორიული იდენტობა არა მხოლოდ საერთო ეროვნული ანუ საქვეყნო, არამედ სათემოც იყო და ეს იმთავითვე სათემო მინათ-მფლობელობითაც იყო განპირობებული.

ქართული სახელმწიფო, თუნდაც დანაწევრებული და დაშლილიც კი, რომელიც ქართულ სამართალს მაინც აღასრულებდა, ათასწლეულების განმავლობაში მყარად იცავდა მინათ-მფლობელობის ამ ქართულ წესს და მაშასადამე, როგორც საქვეყნო, ე.ი. საერთო-ეროვნულ, ასევე და არანაკლებ, სათემო იდენტობასაც.

მინათ-მფლობელობის მონესრიგებულობიდან წარმოდგებოდა არა მხოლოდ იმდროინდელი თაობების, არამედ მათ წინაპართა და შთამომავალთა ერთიანი იდენტობა, უწყვეტი მემკვიდრეობითობა, წარსულის, აწმყოსა და მომავლის ურღვევი კავშირი. ეს სწორედ

SOS!

იმას ნიშნავდა, რომ საუკუნეებისა და ათასწლეულების განმავლობაში „ფრიადი ქვეყანაცა“ და ამ ქვეყნის ყოველი სოფელიც ქართველებს სამუდამოდ ჰქონდათ დამკვიდრებული!

მინის საკითხის ქართული წესით მონესრიგებულობა აუცილებელი წინაპირობა იყო, რომ ბედი ამა ქვეყნისა, მიუხედავად ათასგვარი ჟამთა სიავისა, არავითარ შემთხვევაში სასწორზე არ იქნებოდა შეგდებული!

მინათ-მფლობელობის ქართული წესის მოსაზრება და ტერიტორიული იდენტობის რღვევა. სიზნები და ჯაყობი

სახელმწიფოებრიობის დაკარგვამ ქართული სამართლის უგულებელყოფა და მინათ-მფლობელობის ქართული წესის მოსაზრება განაპირობა. რუსეთის იმპერიის პირობებში საფრთხე მთლიანად ქართველთა ეროვნულ იდენტობას დაემუქრა.

ეროვნული თვით-ცნობიერების გადასარჩენად დიდმა ილიამ ახალ ეპოქაში თავიდან, ახალ ქართულად, დამახასიათებელი ძარღვიანი ჟღერადობითა და როგორც სამოქმედო დევიზი, გაიმეორა საქართველოს რაობის განმსაზღვრელი გიორგი მერჩულესეული ფორმულა: **„მამული, ენა, სარწმუნოება!“** ამ ტრიადამი იგივე უცვლელი თანმიმდევრობაა შენარჩუნებული; ე.ი. ისევე, როგორც გიორგი მერჩულემ - „ფრიადი ქვეყანა“, ილიამაც ენასა და სარწმუნოებასთან ერთად, უწინარეს საუნჯედ სწორედ მამული - მამა-პაპათგან საპატრონოდ და მოსავლელად დანატოვარი მინა დაასახელა.

მინის, როგორც არა მხოლოდ კერძო საკუთრების ობიექტის, არამედ როგორც ქართველთა ტერიტორიული იდენტობის განმსაზღვრელი ღირებულების - საერთო მამულის დაცვა, ენისა და სარწმუნოების დაცვასთან ერთად, ილიას მიერ დარაზმული ეროვნული მოძრაობის მთავარი გეზი და ძირითადი სამოქმედო პროგრამა იყო.

სწორედ ილიას საადგილმამულო ბანკმა დაიცვა ქვეყანა ინდუსტრიალიზმის გარიჟრაჟზე, იმ პირობებში, როცა ქვეყანა უცხო სახელმწიფოს ოდენ პროვინციას წარმოადგენდა, მინის მიტაცებისა და იმგვარი სრულმასშტაბიანი ეროვნული კატასტროფისგან, რომლის კონტურები დიდმა ქართველმა, **ნიკო ლორთქიფანიძემ** სულისშემძვრელ **„იყიდება საქართველო!“**-თი დახატა...

...რუსეთის ცარისტული იმპერიის დამხობის შემდგომ საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენა უნდა გამხდარიყო ის მთავარი პირობა, რომ ინდუსტრიალური განვითარების ეპოქაში ქართველობა, როგორც რაციონალურად მონყობილი ერი-სახელმწიფო, „ფრიადი ქვეყანასაც“ და სათემო იდენტობასაც უკვე დემოკრატიული წეს-წყობილებითდაიცავდა. სახელმწიფო ხელისუფლებათა დანაწილებისა და ურთიერთ-განონასწორების, ადგილობრივი თვითმმართველობის პრინციპების დამკვიდრება გახდებოდა გარანტი, რათა მინათ-მფლობელობის ქართული წესს ახალ ვითარებაში შეესხა ხორცი.

სამწუხაროდ, 1918-21 წწ. დემოკრატიული საქართველოს მესვეურებს არა იმდენად ეროვნული, რამდენადაც მარქსისტულ-კლასობრივი იდენტობა ამოძრავებდათ. ამიტომ, ისტორიული მემკვიდრეობითობა მათთვის ნაკლებ ღირებული იყო. ეს სავალალო გარემოება წითელ ხაზად გასდევს მთელს მათ მოღვაწეობას.

1921 წლის კონსტიტუციის 116-ე მუხლში ჩაინერა, რომ: **„...მინის დამუშავება და გამოყენება შეადგენს მინის მფლობელის მოვალეობას საზოგადოების წინაშე.“**

მიუხედავად იმისა, რომ მინის, როგორც განსაკუთრებულად დაცული ღირებულების, მოვლის სავალდებულობა კონსტიტუციით იქნა დეკლარირებული, სათემო მინათ-მფლობელობის აღდგენა და ამისთვის საკმარისი გარანტიების შექმნა ნაკლებად იყო მენშევიკური აგრარული რეფორმის მიზანი; მათი მთავარი მიზანი კერძო მესაკუთრეებს შორის მინის ე.წ. თანასწორი და „სოციალისტურად სამართლიანი“ გადანაწილება იყო. ეს ქართველ მენშევიკებს არც გამოუვიდათ და არც დასცალდათ; ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის თვალსაჩინო მოღვაწე, პროფესორი **ზურაბ ავალიშვილი** აღნიშნავს: **„აგრარულმა რეფორმამ ერთნი გააღატაკა და დაამცრო, ხოლო სხვებს ისე მიაკუთვნა მინა, რომ მათთვის რაიმე სერიოზული ფინანსური გადასახადი ან სავალდებულო სამხედრო სამსახური არ დაუკისრებია...“**

1918-21 წწ. რესპუბლიკის დამხობისა და სახელმწიფოებრიობის დაკარგვის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი სწორედ უწინადაგობა, ყოველი საკითხის, მათ შორის, ცხადია - აგრარული საკითხისაც, გადაწყვეტისას ისტორიული მემკვიდრეობითობის უგულებელყოფა გახდა...

...თუკი დემოკრატიული რესპუბლიკის აგრარული რეფორმა ჯერ კიდევ ტოვებდა შანსს, რომ ერი-სახელმწიფოდ ორგანიზების კვალობაზე თავიდანვე თუ არა, ბოლოს მაინც აღდგენილიყო სამართლიანი, ე.ი. კერძო და საზოგადოებრივი ქართული მინათ-მფლობელობა, საბჭოთა იმპერიამ ერსაც და ქართულ თემსაც ნიადაგი მთლიანად გამოაცალა: კერძო საკუთრებასთან ერთად საერთოდაც მოსპო სათემო საკუთრებაც; ხოლო ქართული მინა საბჭოეთის საერთო-სახალხო საკუთრებად გამოაცხადა!

საერთო-სახალხო საკუთრება მინაზე იმას ნიშნავდა, რომ ქართული მინის ყოველ კონკრეტულ ნაკვეთზე მკვიდრ ქართველს ზუსტად იგივე უფლებები ჰქონდა, როგორც ამ უკიდევანო სახელმწიფოს ნებისმიერ გეოგრაფიულ წერტილში მოსახლე ნებისმიერ უცხოტომელს; თუ წარმოვიდგენთ, რომ სსრკ-ში 250 მილიონი ადამიანი ცხოვრობდა, მინის ყოველ ნაკვეთზე თითოეული მოსახლის „ფორმალურ-არითმეტიკული“ წილი ერთ ორასორმაცდაათ მემილიონედს, ე.ი. რაც არ უნდა დიდი, მაგრამ კონკრეტული ნაკვეთი წარმოვიდგინოთ, პრაქტიკულად - ნულს შეადგენდა; რასაკვირველია, ასეთ წილი სრულ აბსტრაქციას წარმოადგენდა, რადგან, გარდა იმისა, რომ „ფორმალურ-არითმეტიკულად“ იგი სრულიად უმიშვნელო და პრაქტიკულად ნულის ტოლი იყო, ცალკეული საბ-

ჭოთა მოქალაქე რაიმე წილის მართვისგან მოტიანად იყო ჩამოშორებული; მინას კონკრეტული პატრონი იურიდიულად აღარ ჰყავდა, ხოლო აბსტრაქტული თანასწორუფლებიანობა სინამდვილეში მათი, ვისაც ეს მინა ხელში ჩაუვარდა, ე.ი. ბოლშევიკების, უფრო სწორედ - მათი ბელადების, აბსოლუტურ, შეუზღუდავ ძალაუფლებას ნიშნავდა!

კერძო და სათემო საკუთრების მოსპობამ და მიწაზე საერთო-სახალხო საკუთრების ძალადობით დაწესებამ ყოფილ მესაკუთრეთა, ე.ი. როგორც კერძო, ასევე სათემო მიწათ-მფლობელთა თავისსავე ყოფილ მამულში უმინაწყო სიზნებად გადაქცევა განაპირობა. სწორედ ის გულსაკლავად დრამატული ვითარება შეიქმნა, რაც მიხეილ ჯავახიშვილს ასე შესანიშნავად აქვს დახატული „ჯაყოს სიზნებში“. წეს-რიგი ყირამა-ლა დადგა: თეიმურაზ ხევისთავი, უილაჯო და უვარგისი ყოფილი კერძო მემამულე ბედის უკუღმართობით ყოფილ სიზანს, ჯაყოს, რომელიც მამულს ავაზაკური „მოხერხებულობითა“ და ხეპრეს თავხედობით დაეპატრონა, შეეხიზნა! იგივე უბადრუკ დღეში ჩაგარდა არა მხოლოდ ყოველი კერძო მემამულე, არამედ მინა წართმეული ქართული თემიც!

აბსტრაქტულ საერთო-სახალხო საკუთრებას სინამდვილეში ჯაყოების კასტა დაეპატრონა; მთავარი ჯაყო, ანუ ჯაყოთა-ჯაყო, რასაკვირველია, ბოლშევიკთა დიადი ბელადი იყო, ხოლო მის მიერ „სიმაღლის“ მიხედვით მწკრივში ჩაყენებული ჯაყოები კი იერარქიულად ხელდასმული ნომენკლატურა; ჯაყოთა ამ იერარქიას შეხიზნული აღმოჩნდა მამულ წართმეული ქართველობა სათითაოდაც და საზოგადოდაც, ე.ი. ერთიანობაშიც: როგორც თემი და როგორც ერი. ამ საბედისწეროდ სავალალო ვითარებამ ტერიტორიულ იდენტობას მომაკვდინებელი საფრთხე შეუქმნა: თეიმურაზ ხევისთავისა არ იყოს, დაიწყო ქართველთა ეროვნული და პიროვნული დე-იდენტიფიკაციის,

დე-პეროსნალიზაციის, რღვევის მომკვდინებელი პროცესი, სიზანთა მდაბიური და მხდალი, თავკერძა და უპასუხისმგებლო „ეთიკის“ ჩამოყალიბება, რაც საბჭოური და პოსტ-საბჭოური პატრონ-კლიენტელიზმის, უფრო სწორედ - პატრონ-სიზნური (!!!) სოციალური წყობის საფუძველია!

თუმცა, მაინც ღმერთმა დაგვიფარა და ათასწლეულების განმავლობაში ჩამოყალიბებული ქართველთა ენობრივ-კულტურული იდენტობა იმდენად ღონიერი აღმოჩნდა, რომ მიუხედავად კომუნისტური ჯოჯოხეთისა და წყვდიადისა, ეროვნულობა მაინც არ დაგვიკარგავს! **ეროვნულობა შევინარჩუნეთ, თუმცა, პატრონების გარეშე მოწესრიგებული საქმიანობის უნარი დაგვარგეთ და სიზნობა ძვალ-რბილში გაგვიჯდა...**

...ავაზაკობასა და ძალაობაზე აშენებული საბჭოური ინდუსტრიალიზმი და მისი წეს-რიგი, მათ შორის საბჭოური მავნე მიწათმფლობელობაც, უნდა დანგრეულიყო და აკი დაინგრა კიდევ!

დაინგრა, თუმცა საბჭოური ყაიდის პატრონ-სიზნური ურთიერთობანი გაცილებით მყარი აღმოჩნდა. მით უმეტეს, რომ მიწათ-მფლობელობის მავნე საბჭოური წესი, რომელიც ჯაყოსა და სიზნების მოდუსს განაპირობებდა, დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ ახალი წეს-რიგით ვერ შეიცვალა და უკვე უწესრიგობის სახით იჩინა თავი. ხოლო როგორია ეს უწესრიგობა, მომავალ წერილში განვიხილოთ...

პაატა კოლუაშვილი,

სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

დავით ზარდიაშვილი,

ექსპერტი მუნიციპალურ სამართალში